

stvo in njega upliv na Slovanstvo, 3) Znanstvena terminologija, 4) Pesni J. Vesela-Koseskiga in 5) Hrvatska slovnica. Slobodno torej in radostni priznavamo dosedanje delovanje „Matiče slovenske“. Temeljno zidovje stoji, stavimo vrlo in modro naprej! —

Civilni zakon nasprotuje zakramentu sv. zakona.

I. Sv. oče Leon XIII. so se zglasili zoper rušenje krščanske rodbine po vedno dalje v Evropi razširjajočem se civilnem zakonu v velevažnem pismu do vseh patrijarhov, nadškofov in škofov vsega katoliškega sveta. Ta okrožnica ima v sebi merodajni, od najvišje cerkvene oblasti izhajajoči nauk o zakonskej zadevi. In zato hočemo zaporedom objaviti vse pismo. Ono se glasi v slovenskej besedi tako:

Častivredni bratje! Blagor in apostolski blagoslov! Bog je hotel v svoji modrosti, da je Jezus Kristus svet odrešil in postarajoči se in hirajoči svet s svojo Božjo močjo prenovil. To je izrekel sv. Pavel v krasnih in veličastnih besedah, ki jih je pisal Efežanom: „Skrivnost Božja je bila, vse, kar je v nebesih in zemlji, prenoviti v Kristusu.“ V resnici, ko je Kristus začel spolnovati voljo svojega očeta, dal je svetu novo podobo, novo obliko, staro se je moralo vmakniti. On je zacelil rane, ktere je vsakal človečanstvu greh prvega človeka; on je spravil z Bogom vse ljudi, ki so bili po rojstvu otroci jeze, iz duševne teme in dolgih zmot jih je peljal k resnici; iz grehov in strasti jih je peljal k čednosti; in ko jim je pridobil novo pravico do nebes, jim je dodal še upanje, da bo tudi jih telo, samo na sebi slabo in smrti podvrženo, enkrat deležno nebeskega blišča. Da bi pa te neskončne dobrote ljudem ohranjene ostale, ustanovil je Cerkev za svojo namestnico, in v skrbi za bodoče čase jej ukazal, naj uredi po svetu, kar bi prišlo v nered, naj zopet postavi, kar bi razpalo. Čeravno so tega prenovljenja v prvi vrsti le tisti deležni, ki so v stanu posvečujoče milosti, vendar razsipava dragocene žarke svoje blagodejnosti v obilnosti tudi čez ostali posvetni red. Zato so tako posamezni ljudje, kakor sploh vse človečanstvo do nemale popolnosti dospeli. Ko je bil krščanski red postavljen, navadili so se ljudje v svoj blagor, zaupati v previdnost nebeskega očeta, kateri jih v sili nikoli ne zapusti. Iz tega zaupanja izvira pogum, zmernost, vstrajnost, potrpežljivost in druge velike čednosti in dejanja. Čudovito je, koliko je človeška družba s tem pridobila dostojnosti, krepkosti in poštenosti. Knezi so postali milosrdnejši in častivrednejši, narodi voljniji in pokornejši, državljani so se tesneje oklenili drug drugega, pravica je postala varnejša. Za vse, kar je v državi dobrega, skrbela je krščanska vera, tako, da so resnične besede sv. Avgustina, da bi vera,

ne mogla bolj skrbeti za blagor človeštva, ko bi ne imela druge naloge, ko skrbeti samo za posvetni blagor ljudi. Toda vse to naštet, ni naš namen; mi hočemo govoriti o hišni zadrugi, ktere korenina in podlaga je sv. zakon.

Častivredni bratje, vsak vé, kako se je sv. zakon začel. Čeravno nasprotniki krščanske vere neprestano nčenje o tej zadevi spoznati nečejo, in tudi podedovane nazore vseh narodov in časov zamejavajo, vendar ne morejo vničiti luči resnice. Kar je vsem znano in o čemer nihče ne dvomi, hočem navesti. Ko je šesti dan Bog prvega človeka vstvaril, hotel mu je družico dati, ki jo je naredil iz rebra spečega moža. Bog je hotel, da bi iz teh dveh človekov izviral ves človeški rod. Tej zvezi med možem in med ženo je Bog že iz početka dal dve važni lastnosti, namreč edinost in nerazrušljivost. To resnico nam je potrdil tudi Jezus Kristus sam. Pričal je judom in apostolom, da zamore sv. zakon obsegati le dve osebi, moža in ženo, da sta oba kakor eno samo telo, tako da je zveza tako trdna, da nje noben človek raztrgati ne more. „Mož se bo oklenil svoje žene in oba bosta eno telo. Tedaj nista dva, ampak le eno meso. Kar je pa Bog združil, ne more človek razdružiti.“ Pa ta izborni in veličastni značaj sv. zakona se je počasi zgubil, celo pri judih je njegova svetlost otemnela. Naredila se je namreč pri njih navada, da je smel mož več žen imeti. Ko se je Mozes njih trdosrčnosti vdal, in dovolil, da se smeta zakonska ločiti, bila je pot prosta k popolnemu razdruženju sv. zakona. Neverjetno pa je skoraj, kako se je sv. zakon pri poganih razrušil in pokvaril, ukazovali so z zakonom razne zmote in najgrše strasti. Narodi so pozabili, kaj je pravi zakon in kako se je začel. Postave o zakonu so se zdele državi koristne, nikakor pa ne, kakoršne bi morale po naravi biti. Samovlasti postavodajalec bilo je izročeno, ali postane žena častna soproga ali samo sramotna priležnica. Posvetni mogočniki so ukazovali, kdo se sme ženiti, in kdo ne; dotične postave pa so bile dostikrat krivične in pristranske. Mnogoženstvo in mnogomožstvo in vedne ločitve zakona so provzročile popolno negotovost zakonske zveze. Velika zmešnjava je nastala tudi zaradi medsebojnih pravic in dolžnost, ker je prišla žena v popolno last moža, in jo je ta včasih brez vzroka zapodil, njemu pa je bilo na prosto voljo dano, obiskavati vlačuge in sužkinje, kakor bi njemu nič v greh ne bilo šteto. Pri taki razuzdanosti možkih bile so ženske najrevnejše stvari na svetu, ker so jih smatrali le kot orodje za poželjivost in zarod, brez spoštovanja in brez vsakih pravic. Niso se sramovali, odraščeni hčeri prodajati, kakor blago, in oče ali mož je imel pravico, žensko vmoriti. Iz takega zakona izvirajoča rodovina se je potem smatrala za lastnino države ali pa hišnega gospodarja, ki je imel pravico ne samo čez zakone svojih otrok, ampak celo čez njih življenje.

Zoper te mnogoštevilne napake, zoper to sramotno oskrumbo sv. zakona se je slednjič od zgoraj iskalo sredstva; prenovitelj človeške dostojnosti in dopolnitelj Mozesove postave je obračal svojo skrb tudi na sv. zakon. On sam je počastil ženitovanje v Kani Galilejski s svojo navzočnostjo, in tam je storil svoj prvi čudež. S tem so se človeške zaročitve vnovič posvečevale. Potem je dal zakonu svojo prvotno svetost, karajoč navade judov, ki so bili vdomačili mnogoženstvo in razdružljivost zakona, in ukazajoč, da nihče ne sme ločiti, kar je Bog združil z nerazdružljivo vezjo. In ko je odstranil ovire, kazoče se vsled Mozajičnih naredeb, zapovedal je kot vrhovni zakonodajatelj: „Jaz pa vam povem, kdor se od svoje žene loči iz nečiste strasti, in drugo vzame, on prelomi zakon; in kdor ločeno ženo vzame, prelomi zakon“. Matej XIX. 9. Kar pa je po Božji volji o sv. zakonu določeno bilo, to so učili tudi apostoli, oznanovaleci Božje postave, še natančneje po svojih spisih in besedah. Apostoli so nam izročili nauk, ki so ga cerkveni očetje, cerkveni zbori in podedovana vera cele Cerkve vedno učili; da je namreč gosp. Kristus povzdignil zakon med zakramente in da je on včini, da zamorejo zakonski ljudje okrepčani z Božjo milostjo vsled Kristusovih zaslug k svetosti dospeti; da je naravno ljubezen moža in ženi poveljeval v ljubezni do Boga in jo tako popolneje storil, po svojem zgledu kot ženinu svete Cerkve. Sv. Pavel piše Efežanom: „Vi možje, ljubite svoje žene, kakor je Kristus svojo Cerkve ljubil in se zanjo žrtvoval, da bi jo posvetil . . . možje naj ljubijo svoje žene, kakor svojo lastno telo . . . kajti nihče ne sovraži svojega mesa, ampak ga goji in redi, kakor Kristus svojo Cerkve. Mi smo udje njegovih kosti. Zato bo mož zapustil očeta in mater in bo ženo k sebi vzel, in oba bosta eno meso. To je velika skrivnost v pogledu na Kristusa in njegovo Cerkve“. Tako so nas apostoli tudi učili, da je po Kristusovi volji zakon nerazdružljiv, kakor je bil iz početka, in da je svet. „Ne jaz, ampak gospod ukazuje zakonskim, da se žena od moža ne sme ločiti, če se pa loči, naj ostane brez moža, ali pa naj se z možem spravi“. In zopet govori: „Žena je na zakon navezana, dokler mož živi; če pa mož vmrje, je zopet prosta.“ Tako je postal zakon velik zakrament, častivreden v vseh rečeh, Bogu dopadljiv, čist, spoštovan, podoba veličastnih reči.

Gospodarske stvari.

Kumare in njihovo pridelovanje rano in pozno.

M. Kumare ali krastavci so zelo priljubljeno sočivje. Ne le črste, ampak tudi kuhane in v jesih ali solno vložene in skisane dajejo jako okusno prikuho k raznim meseninam. Posebno želčna prikuha pa so kumare rano spomladi, ki si jo marsiktera gospodinja za drage denarje od daleč sem naroči in kupuje.

Celo priprosti način, kako si moremo kumar precej rano spomladi tudi brez gnojnih gredic prirediti, je pa tale: Konec meseca marca se položi kumarno seme v tri ali štiri lončke, kateri so bili poprej do polovice z dobro prstjo vrtnico nasuti. Na to prst se nasujejo potem lonci do vrha z vlažnim rezanjem, v katero se prav za prav kumarno seme potekne. Ti lončki se potem postavijo na toplo mesto v kateri koli sobi. Brž ko rastlinice pridejo na dan, se morajo lončki v toplo okno postaviti, da se njezne rastlinice svitlobe in zraka privadijo, kterege je treba večkrat, kedar je toplo, do njih spustiti s tem, da se okno odpre. V vrtni prsti imajo rastlinice v prvem času dosti živeža, če pa so mali lončki že pretesni za močno razkoreninjene rastlinice, se morajo v večje lonce presaditi, kar se s celo prstno kepo najboljšo storiti da. Vendar se mora za to presajanje le topla prst vzeti, ker rastlinice mrzle še niso vajene, in tako lahko konec vzamejo. V začetku majnika ali že konec aprila, se v vrtu na kaki topli in dobro prerahljani gredi luknjice naredi po 70—80 centimetrov vsaksebi in po 30 centimetrov globoke in široke. V vsako teh luknjic se nasuje po korp konjskega gnoja, ki se potem prav trdno potlači in stepta. Ko se ta gnoj prav vgreje, se na njega vsuje po korp dobrega starega komposta, iz kterege se naredi mali griček. Dobro ga je s starim listjem ali s prhnjenim gnojem okoli in okoli obdati, 4—5 centimetrov na debelo. Brž ko postane kompost topel, se mu na vrhu lonček kumarnih rastlinic vsadi in luknja z dobro in rahlo prstjo zopet nasuje in škrinjica, kakoršne imajo za cigare, kateri se je pa zgornje in spodnje dno izbilo, čez povezne in s kosom steklene šipe pokrije. Rastlinice so zdaj, kakor v mali gnojni gredici in se mora z njimi tudi tako postopati. Zoper prehudo solnčno toploto se morajo zasenčiti in frišni pa topli zrak do njih spuščati. Velike mokrote mlade kumare ne prenašajo, vendar pa jim de prav dobro, ako se z mlačno vodo o toplem vremenu, najboljše med 9—10 uro dopoldne, nekoliko rahlo poškopé. Po noči ali o deževnem vremenu se mlade rastlinice s kako desko pokrijejo. Toplota konjskega gnoja pospešuje tudi o slabem in hladnem vremenu rast in če je gredica proti solneu ležeča in topla, že lega sama tudi dosti opravi.

Za pozne kumare pa taka lega gredina ne sodi, ker v poletnih mesecih kumaram prevroče postane in jih rade neke glivice napadejo in rastline zbolé. Poseje se toraj meseca majnika na manj vročem prostoru seme za pozne kumare. Za pozno pridelovanje je posebno sposobna dolga, zelena kumara valjarska ali Ruska kumara, ki je na Ruskem doma. Ta sorta razne vremenske nezgode posebno lahko pretrpi pa tudi rano in obilno rodi. Posebno dobro pa je kumarnim rastlinicam nad tretjim ali četrtim listkom srce izščipniti, kar se pinciranje po vrtnarskem imenuje. Tako izščipnjene kumare ne poganjajo toliko po-